

Den selvbevidste matador

Alexander Harry Jensen (1889-1976)

Ung og ambitiøs

Alexander Harry Jensen blev født i 1889 i et middelklassehjem på Amager. Efter endt læretid hos en købmand på Bornholm og volontørtid i et handelsfirma i Hamburg var den unge Harry A. Jensen, som han siden kaldte sig, rustet til at søge stilling som kommis. Han blev først ansat i Præstø, siden i Roskilde hos købmand Winther i Skomagergade (i dag Den franske Vinhandel). Her arbejdede han i 6 år afbrudt af værnepligt og indkaldelse til sikringsstyrken, da 1. Verdenskrig brød ud i 1914.

I året 1916 tog han det store spring til at blive selvstændig, idet han åbnede købmandsforretning i Algade 39, hvor tøjforretningen TTU ligger i dag. Samme år giftede han sig med modehandlerinde Olga Tønder, der havde en hatteforretning i Algade 18. De to begivenheder havde nok en vis sammenhæng, idet Olga var veletableret med sin forretning, så hun kunne forstrække sin tilkommende med penge.

Men Harrys ambitioner gik videre end til en købmandsforretning. Han ønskede at overgå fra detailhandel til grossistvirksomhed. I 1919 fik Harry en bekendt og sin svigerfar til at kautionere. Han gik derpå i Roskilde Bank, hvor han og Olga havde konto, og Olga tillige var aktionær, for at optage et banklån, men fik afslag. Datteren, Lise Nørgaard, har i sin erindringsbog "Kun en pige" antydnet, at det var hensynet til gamle hensygnende grossistfirmaer i byen, der fik banken til at smække kassen i. I stedet gik han over gaden til den nyetablerede Roskilde Landbobank, hvor han uden videre fik det nødvendige lån. Olga skiftede ved samme lejlighed også bank.

Harry A. Jensen kendte fra sine første år i Roskilde Oluf Christensen. De slog sig nu sammen som grossererere. Oluf Christensen drev i forvejen agentur- og kommissionsvirksomhed. De indrettede deres virksomhed i en gammel lagerbygning, Jernbanegade 12, og specialiserede sig i hver sit varesortiment. Christensen havde agentur på Esso- og Beauvais-produkter. Jensen specialiserede sig i kolonialvarer. Firmaet fik navnet "Christensen & Jensen, kolonial engros og import og agentur- og kommissionsforretning". Men kompagniskabet opløstes allerede i 1921. Harry A. beholdt ejendommen og firmanavnet "Christensen & Jensen".

Portræt af grosserer Harry Alexander Jensen, ca. 1935. Privat eje.

Portræt af grossererens hustru, Olga Tønder Jensen, ca. 1935. Privat eje.

Jernbanegade set fra broen over jernbaneterænet, populært kaldt for "luftbroen". Nr. 12 ses som en hvid kasse til venstre for husene omkring Hersegades Mølle nedrevet i 1910. Foto senest 1910. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

"Christensen & Jensen" – fra start til besættelsestid

Der var adskillige småkriser i 1920'erne. Det betød økonomiske vanskeligheder for Jensens grossistvirksomhed, men igen havde han fordel af ægteskabet med Olga. Hun kunne forstrække ægtemanden med penge, når det kneb. Firmaet var solidt grundfæstet fra slutningen af 1930'erne. Dette kom grossererens til gode under besættelsen, hvor han havde mange faste forretningsforbindelser at trække på. Således købte han erstatningskaffe fra en fabrik i Haderslev, der var kendt for sin gode kaffeerstatning allerede før krigen, hvor det var normalt at drøje kaffen. Grosserer Jensen solgte produktet under navnet JERO-kaffe (en forkortelse af Jensen ROSkilde).

Grossererens begyndte også selv at producere erstatningsvarer for at skaffe sine kunder de bedste produkter i en mangeltid. Han købte således en flødefabrik. For at skaffe sukker fik han godsejeren på Vibygård til at dyrke sukkerroer. Det

færdige sukker indgik i saftproduktion. Endvidere købte han fabrikken "Søborg Chokolade" på Jagtvej i København. Chokoladen blev fremstillet af kakaoskaller, som han endnu havde på lager. Marcipan fremstilledes af ærtemos tilsat mandelessens. Især firmaets chokoladestænger blev meget populære. Efter besættelsen koncentrerede Jensen sig igen om handel.

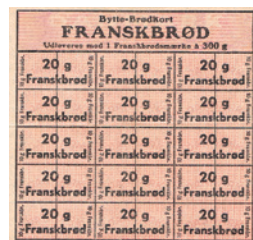
Besættelsestiden var tillige rationeringsmærkernes tid. Det krævede ekstra mandskab. Der måtte hele to personer til at sortere og tælle mærker afleveret af kunderne. Det var meget vigtigt, at firmaets chauffører sørgede for to ting ud over deres sædvanlige gøremål på turene til kunderne, nemlig at samle rationeringsmærker ind for de leverede varer og at få emballagen med tilbage i en tid med mangel på snart sagt alt. Ved stor påpasselighed fra alle ansattes side kom firmaet lykkeligt gennem de svære tider uden at lide større tab på omsætningen trods varemangel.

Firmaets opbygning

Firmaet "Christensen & Jensen" havde sin storhedstid i 1950'erne. I denne periode var der 3 ansatte i bogholderiet. Hertil kom 2-3 sekretærer, der tog sig af firmaets korrespondance. Endelig var der en telefonist. Denne kunne dog ikke klare at passe fem linjer alene, så alle på kontoret måtte hjælpe med telefonpasning. Af telefonister mindedes gamle medarbejdere Kristoffersen med den flotte telefonstemme: klar, tydelig og frem for alt charmerende. Den gjorde indtryk på købmændenes medhjælpende hustruer. Udseendet levede dog ikke helt op til stemmen. Derfor blev konerne noget skuffede, da de på en messe fik udpeget Kristoffersen. Endelig var der kontorbetjenten, der gik ud med regninger og i banken.

Firmaet havde fra begyndelsen én hestevogn og én lastbil. Efterhånden afskaffedes hestevognen, og firmaet fik flere lastbiler. Under krigen måtte man igen gå tilbage til hestevogne. I 1950'erne kom firmaet op på fem lastbiler og seks chauffører – for at tage højde for sygdom og ferier. Det var svært at holde på chaufførerne, da mange vognmænd i omegnen havde lastvogne med tippelad, der lettede arbejdet. En enkelt gav også en bedre løn.

Der var en lille lastvogn til byturen i Roskilde. Det var også den såkaldte kontant-tur, hvor der blev afregnet for varerne på stedet. Til turene i oplandet var der større lastbiler. Chaufførerne på disse ruter tog også gerne imod kontant be-

Rationeringsmærker fra besættelsestiden i form af brødmærker. Roskilde lokallhistoriske Arkiv.

En af firmaets lastbiler læsses inde i gården til nr. 12. Det gav tunge løft til de ansatte, men det tog man med den gang som en naturlig del af et ansættelsesforhold. Foto fra 1950'erne. Album i privat eje.

taling, idet det ikke var alle købmænd, der kunne opnå kredit! Der var ture helt til Strøby Egede i syd, til Kulhus i nord og Sorø i vest, til Hvidovre og Glostrup i øst.

På lageret var forvalteren øverste myndighed, dernæst fulgte underforvalteren. Under denne sorterede firmaets fem kommisser. Og under dem igen stod lidt færre lærlinge. Man mødte allerede klokken 7 om morgenen på lageret. Lærlingene blev sendt op på loftet, hvorfra de stak de ønskede varer ned til kommisserne efter forvalterens anvisninger. Det kunne være en kold tjans på vinterdage, da der ikke var nogen opvarmning på lageret. Det gjaldt om at få fat på hårdføre medarbejdere.

Nede i kælderen holdt "tapperne" til. Der var normalt an-

Lageret, hvor der var hedt om sommeren og isnende koldt om vinteren. Her ses kasser med kaffeerstatning til venstre. Det blev brugt langt op i 1950'erne til at drøje på den dyre kaffe. Foto fra nævnte årti. Album i privat eje.

sat en herre og to damer i denne afdeling. De tog sig blandt andet af "flaskevarerne". Returflasker skulle vaskes omhyggeligt og siden fyldes igen. Det drejede sig om diverse væsker – lige fra syre til frugtsaft. Siden skulle flaskerne også pakkes forsvarligt, så de ikke blev knust under transporten ud til købmandsforretningerne.

Endelig var der firmaets arbejdsmænd, de såkaldte gårdmænd. De læssede lastbilerne med nye varer til købmændene og modtog hjemtagne varer fra producenterne, ofte i store partier. Specielt var det hårdt at bakse med de såkaldt "tunge varer": store sække på 15 kilo (med sukker, salt og andre kolonialvarer). Efter besættelsestiden blev den gamle hestestald indrettet til lager for disse varer, der var besværlige at håndtere. Så skulle de ikke transporteres så langt i gårdkomplekset. Hertil kom håndtering af emballage, såvel returemballage, som ny emballage. F.eks. leveredes eddike enten i glasballoner eller i glasflasker pakket i kasser. Både balloner og kasser skulle med tilbage til Jernbanegade.

Sidst, men ikke mindst var der portnerparret: Børge Rasmussen og hans kone Stella. Fruen gjorde rent og sørgede for

Familien Jensen boede i mange år i en stor lejlighed oven over Importøren i Algade 23, medens de ventede på at kunne købe en passende villa. Omsider blev fruene ked af at vente og købte for egne penge villaen på Skovbovængets Allé. Dernæst valgte hun at blive hjemmegående som de andre fine fruere. Foto: Jeppe Tønsberg 2018.

Roskilde Handelsskole t.v. opført i 1920 ved Borgegædet. Her sad grossererens selv i bestyrelsen, så han kunne sikre sig, at hans læredrenge og kontorelever fik den bedste teoretiske undervisning ved siden af den grundige praktiske oplæring i firmaet. Foto ca. 1935. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

at lave kaffe i et lille køkken i kontorfløjen ud imod Jernbanegade, når der var nogen, der havde fødselsdag. Fødselsaren sørgede selv for at købe kringler til alle ansatte i Den gamle Bagergård, Algade 6. Børge Rasmussen kunne ikke leve af sit portnerjob, så han havde også et andet job ved siden af. Det fremgår af de mange interviews, som dette afsnit bygger på, ikke mindst med sønnen Kai, at grossererens var nærig med lønnen og krævede stor ærbødighed fra sine underordnede i den daglige omgang.

Grossererens andre opgaver

Grossererens lagde endvidere vægt på, at firmaet var en god læreplads. Der uddannedes både kontorfolk og handelsfolk i firmaet: Der blev ansat en ny læredreng hvert år. Det betød, at man havde alle årgange i firmaet. To aftener om ugen gik eleverne på handelsskole – til at begynde med på den gamle Roskilde Handelsskole beliggende på Byvolden. De dage fik de lov at gå lidt før arbejdstids ophør for at kunne nå frem. Harry A. Jensen sad for øvrigt selv i bestyrelsen for handelsskolen. Skolen havde ansat en lærer fra en af byens kommuneskoler til at undervise de unge mennesker. Men her måtte

han klare sig uden mulighed for korporlig afstraffelse, som han betjente sig af i folkeskolen.

Grosserereren var meget aktiv inden for forenings- og organisationsarbejde i Roskilde. Han var medlem af Roskilde Handelsstandsforening (heraf tre år som formand), medstifter af Roskilde Boligselskab i 1936 og medlem af repræsentantskabet for Roskilde Landbobank, dernæst medlem af bankens bestyrelse og siden formand for samme. Harry A. Jensen var kendt for at passe sine mange hverv til punkt og prikke. Han passede således formandskabet for banken indtil få år før sin død i 1976.

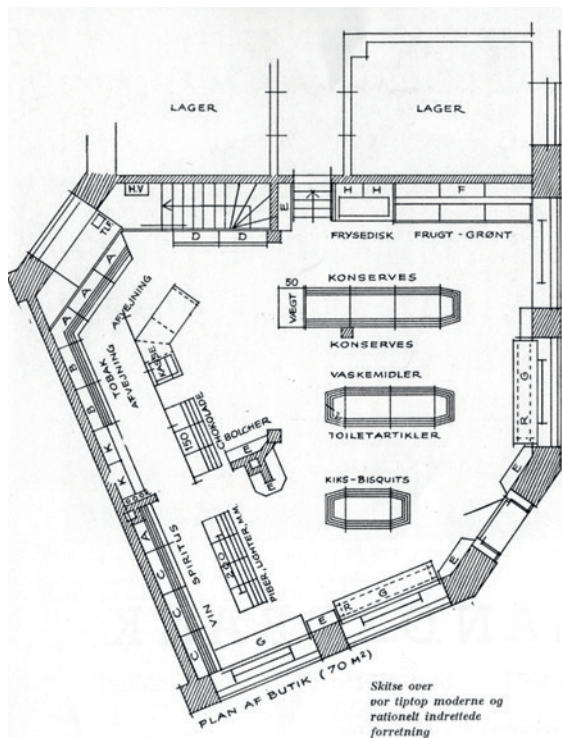
Fra succes til deroute

I 1950'erne var det også på tide at tænke på et generationsskifte. Det skete ret glidende, idet sønnen Kai Tønder Jensen i 1956 kom ind i firmaet som underdirektør. Samtidig omdannedes firmaet til et familieaktieselskab. I 1959 fyldte den gamle grosserer 70 år og besluttede at overlade styret til Kai, der rykkede op i direktørsædet, men stadig under fars opsyn. Med Kai Tønder kom der en mere moderne og mere hensyntagende type til at stå for styret i firmaet.

Hvor faderen krævede hårdt arbejde og stor underdanighed af alle uden ekstra belønning, var Tønder, som den nye

Direktør Kai Tønder Jensen på åbningsdagen for det nye selvbetjeningslager på Køgevej, lige ved banen, i 1969. Ved hans advancement til direktør i 1959 var nye tider begyndt i det gamle grossererfirma. Foto: Henrik Clausen. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Butikken er ny

— men købmanden er den samme

Det store udvalg . . .

De udsøgte kvaliteter . . .

hos

VALD. SVENDSEN

V/RØDE PORT
ROSKILDE

TELEFON 1448
ROSA 4100

FORRETNINGENS VAREVOGN KOMMER OVERALT

Reklame for købmand Valdemar Svendsens nyindrettede supermarked på hjørnet af Algade og Kong Valdemars Vej. Det var denne type forretninger, der efterhånden gik uden om grossisterne og herved gav disse dødsstødet. Jul i Roskilde 1956, s. 44.

chef kaldtes, klar over, at nye tider krævede en ny måde at være chef på. Når man under spidsbelastning krævede overarbejde af personalet, måtte man også belønne de trofaste medarbejdere ved at invitere dem "på en bid brød", så de havde noget at stå imod med. Det kunne være på Pagh's Cafeteria eller BP Motellet.

De ansatte måtte gerne handle lidt på lageret, men man kunne kun købe store portioner, for det var jo en grossistvirksomhed. Så kunne man siden handle indbyrdes med mindre portioner. Undertiden var det også muligt at købe poser med bulede konservesdåser. Det hændte ikke så sjældent, at etiketten var faldet af. Så kunne man risikere, at indholdet viste sig at være hunde- eller kattemat, men det måtte man tage med et smil. Det var måden, hvorpå firmaet fik ryddet op på lageret.

Forretningen fortsatte i 1960'erne. Udviklingen i detailledet gik efterhånden i retning af flere og flere supermarkeder, der erstattede købmandsforretningerne, firmaets kernekunder. Mange købmænd kunne ikke klare konkurrencen og gik fallit. For at modvirke denne udvikling var Harry A. Jensens firma omkring 1960 med til at oprette kæden Centra. Det gav i begyndelsen øget omsætning. Men desværre var

Jernbanegade 12 stod oprindeligt i noble røde mursten, men da huset i 1970'erne blev taget i brug til andre formål, blev det pudset op. Det har haft flere farver. I dag er det hvidt og huser en ejendomsmægler. Foto: Jeppe Tønsberg 2018.

mange købmænd ikke indstillet på at yde noget selv. Mange forstod ikke, at det var vigtigt at få konsulenthjælp, at sørge for reklamer og den rigtige udstilling af varerne i forretningen og ikke mindst trofasthed over for sine leverandører.

Kort sagt gik udviklingen den forkerte vej for grossistledet. De købmænd, der indrettede større selvbetjeningsbutikker, tog ofte direkte kontakt til fødevarerindustrien uden om grossistledet. Det betød, at grossistfirmaet i Jernbanegade efterhånden kun havde de besværlige varer tilbage, såsom flaskevarer samt grynvarer, sukkervarer, salt, soda og vaskepulver. I tidens løb svandt også indtjeningsgrundlaget for disse varer ind. I 1967 indgik "Christensen & Jensen" i Centra Grossisternes afdeling i Herlev. Kai Tønder fulgte med som direktør, men trak sig snart tilbage.

I 1969 indgik "Christensen & Jensen" i Centra Sjælland. Man samlede de grove varer i Herlev og oprettede selvbetjeningslager ved banen på Køgevej 48 i Roskilde. Det skabte en del utilfredshed hos kunderne, som selv skulle hente varerne på lageret. De havde været vant til at få bragt varer ud hver dag i det gamle firma. Resultatet blev, at Centra Sjælland likvideredes senere på året. Kai Tønder skabte siden sit eget firma, K.T. Import, men for hans far må nedlæggelsen af det gamle firma have været en bitter pille at sluge.

Bedre blev det ikke af, at Harry A. Jensens eftermæle siden kom til at stå i skygge af den berømte datter, forfatteren og manuskriptforfatteren Lise Nørgaard, bedst kendt som ophavskvinde til fjernsynsserien "Matador".

Kilder og litteratur:

Christensen & Jensen. Firmaskrapbog. U.å. Privat eje.

Christensen & Jensen. Fotoalbum. U.å. Privat eje.

Interviews ved Eva Tønnesen af Anne Marie Eriksen, Hanne Lindegaard Knudsen, Bente Lindegaard Magnusson, Kirsten Lysgaard, Elisabeth Ramskov, Kai Tønder Jensen og Bent Volfing. 2009. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Interview ved Steen Sørensen af Jette Rasmussen. 2009. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Jensen, Harry A.: Selvbiografisk foredrag holdt i Rotary. 1941. (Manuskript). Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Harry A. Jensen. En matador i Roskilde. Erindringer fra firmaet Christensen & Jensen. Roskilde lokalhistoriske Arkiv. 2009. (Udstillingskatalog). Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Nørgaard, Lise: Kun en pige. Gyldendal. 1992.

Tønder Jensen, Kai: Før vi fik bil. Jul i Roskilde. 82.årg. 2003, s. 16-18.